

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

8-son (5-jild)

2025

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 8 (5) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2025

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat siyosati va boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy

kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

MUNDARIJA

07.00.00 – TARIX FANLARI

Baxranov Sherzod

O'ZBEKISTON SSRDA QISHLOQ XO'JALIGINI RIVOJLANTIRISH BILAN BOG'LIQ MUAMMOLARNI YECHIMINI TOPISHDA BUTUNITTIFOQ PAXTACHILIK ILMIY-TADQIQOT INSTITUTI O'RNI	10-16
---	-------

Bazarbayeva Nilufar Anorbayevna

MILLIY HUNARMANDCHILIK: USTA-SHOGIRD MUNOSABATLARNING TRANSFORMATSION JARAYONLARI	17-21
--	-------

Sattarova Marhabo Mamatovna

O'ZBEKISTONDA MILLATLARARO TOLERANTLIK VA UNING MADANIY-SIYOSIY JARAYONLARIGA TA'SIRI	22-30
--	-------

Raxmatov Mirjon

BUXORO VILOYATIDA BOJXONA TIZIMINING SHAKLLANISHI TARIXIDAN	31-38
---	-------

To'xtasinov Mira'zam

SOMONIYLAR DAVLATI: HARBIY ISLOHOTLAR VA BOSHQARUV STRATEGIYALARI	39-42
---	-------

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Kuliboyev Azamat Shonazarovich

DAVLAT SEKTORIDA HISOBNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	43-48
---	-------

Azgarov Abdumutalib

INTERNET-MARKETINGNING UMUMIY OVQATLANISH KORXONALARIDA QO'LLANILISHI HOLATI TAHLILI	49-56
---	-------

Ochilov Mels, Sayfiyeva Parizoda

IMPACT OF INDUSTRIAL POLICY ON THE INVESTMENT CLIMATE: INTERNATIONAL EXPERIENCE	57-60
--	-------

Otabekov Javdod

GO'SHT YETISHTIRISH TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH VA "AQLLI QISHLOQ XO'JALIGI" IMKONIYATLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH YO'NALISHLARI	61-68
--	-------

Navruzov Dilshod Ismatullayevich

AKSIYADORLIK JAMIYATIDA KORPORATIV BOSHQARUV TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH ORQALI INVESTITSION JOZIBADORLIKNI TA'MINLASH	69-74
--	-------

Uralov Temur Boxodir o'g'li

ENERGETIKA KORXONALARI AUDITI NATIJALARINI Hujjatlashtirish VA AUDITORLIK HISOBOTINI TAYYORLASHNI TAKOMILLASHTIRISH	75-81
--	-------

Samandarov Og'abek

ENERGIYA XAVFINI EKONOMETRIK MODELLASHTIRISHDA ARDL MODELINING AHAMIYATI	82-86
---	-------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Yuldashev Rustam Daniyrovich

YANGILANAYOTGAN O'ZBEKISTONDA FALSAFIY TARBIYANING JAMIYAT
RIVOJLANISHIDAGI O'RNI 87-93

Adilov Zafar Yunusovich

ATROF-MUHIT TA'LIMI VA EKOLOGIK ONG: BARQAROR KELAJAK SARI YO'L 94-98

Berdikulova Surayyo Aslamovna

IJTIMOY ADOLAT VA QONUN USTUVORLIGI ME'YORLARINING SHAKLLANISHI 99-104

Taniqulov Jonibek Ashirkulovich

ZAMONAVIY O'ZBEKISTON JAMIYATI SHAROITLARIDA TA'LIM MADANIYATI 105-113

Yarbaev Xasan Xazratqulovich

JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASH:
MILLIY VA GLOBAL XAVFSIZLIK KONTEKSTIDA TAHLIL 114-118

Maxsudjonov Kamronjon

MA'RIFIY TASHKILOTLAR TIZIMINING SHAXS MA'NAVIY MADANIYATIGA
TA'SIRINING IJTIMOY-FALSAFIY AHAMIYATI 119-123

Qo'chqarov Oybek G'ulomovich

INDUSTRIYA 4.0 DAVRIDA TA'LIM VA KASB-HUNAR INTEGRATSIYASI:
IJTIMOIY-FALSAFIY YONDASHUV 124-128

Otaqulov Elyor Madiyrovich

EKOLOGIK KONFLIKTNING FALSAFIY MOHIYATI 129-136

Mamatqulov Rashid Pazilbekovich

TUSHUNCHA USTIDA MANTIQUIY AMALLAR 137-141

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Niyazov Ravshan Turakulovich

SKOTT TUROVNING "AYBSIZLIK PREZUMPSIYASI" ROMANIDA DIALOGLAR
XUSUSIYATI VA PERSONAJLAR XARAKTERISTIKASI 142-148

Yunusova Xilola Ravshan qizi

KONSEPTUAL INTEGRALLASHUV: O'ZBEK TILIDAGI
"V+(I)B YURA TURMOQ" ANALITIK ASPEKTUAL QURILMA TAHLILI MISOLIDA 149-154

Absalamova Gulmira Sharifovna

LINGVOSEMANTIK YONDASHUVDA ADABIY-LUG'AVIY TERMINLARNING
NAZARIY TAHLILI: KRIS BOLDIK LUG'ATI ASOSIDA 155-158

Dadajanova Aziza Karimullayevna

THE ROLE OF CULTURAL CONTEXT IN TRANSLATION:
A CROSS-CULTURAL PERSPECTIVE 159-170

Bahromjonova Shahnoza Xolmatovna

YAPON XALQ ERTAGIDA TURFA VARIANTLILIK HAMDA ERTAKDAGI
RAMZIY MA'NOLAR: "MOMOTARO" (SHAFTOLIDAN TUG'ILGAN BOLA)
ERTAGI MISOLIDA 171-175

Babajanova Iqbol Salomaddinovna

SHAXS OTLARINING PRAGMATIK XUSUSIYATLARI 176-180

<i>To'xtayeva Sarvinoz</i> DUNYO VA O'ZBEK TILSHUNOSLIGIDA ETNONIMLARNING O'RGANILISHI	181-184
<i>Ayimbetova Damekhan Maksetbay qizi</i> TED XYUZ VA IBRAYIM YUSUPOV SHE'RIYATIDA POETIK ILHOM MANBALARI QIYOSI	185-189
<i>Ismatullayeva Nargiza, Qosimova Malika Xurshidovna</i> CHALLENGES AND INNOVATIONS IN SIMULTANEOUS INTERPRETER TRAINING IN CHINESE UNIVERSITIES: THE ROLE OF TECHNOLOGY IN MODERN PEDAGOGY	190-195

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>O'rinboyev Rustamjon</i> A SOCIO-LEGAL ANALYSIS OF THE EVERYDAY TRANSNATIONAL LIVES OF UZBEK MIGRANTS IN RUSSIA	196-206
<i>Uzakova Go'zal Sharipovna</i> YER NIZOLARINI SUDLARDA KO'RISH TARTIBI	207-212
<i>G'ofurova Dilafruz</i> AYOLLAR TOMONIDAN SODIR ETILADIGAN HAYOTGA QARSHI JINOYATLARNING KRIMINALISTIK TAVSIFI: NAZARIY VA AMALIY MUAMMOLAR	213-218
<i>Komilov Avazbek Bokijonovich</i> PROKUROR TAQDIMNOMASI BILAN BOG'LIQ MUAMMOLAR VA ULARNI BARTARAF ETISH MASALALARI	219-223
<i>Juraeva Asal</i> OBSTACLES IN ENFORCING ICA AWARDS IN UZBEKISTAN	224-228
<i>Ходжаева Шурин</i> ПРАВОВАЯ ПРИРОДА И ОБЪЁМ МЕЖДУНАРОДНОЙ ПРАВОСУБЪЕКТНОСТИ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ УЧРЕЖДЕНИЙ ООН В СФЕРЕ ОХРАНЫ ЗДОРОВЬЯ	229-239
<i>Imomniyozov Doniyorbek</i> SUN'IY INTELLEKT SOHASIDA ALGORITMIK JAVOBGARLIK: IJTIMOIY, HUQUQIY VA TASHKILIY YONDASHUVLAR	240-250
<i>Asadov Shahriddin Faxriddinovich</i> XIZMATLAR TUSHUNCHASINING HUQUQIY VA IQTISODIY TAHLILI: SIVILISTIK DOKTRINA NUQTAI NAZARIDAN	251-254
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> АНАЛИЗ ОСОБЕННОСТЕЙ РЕГУЛИРОВАНИЯ АНТИДЕМПИНГОВЫХ И КОМПЕНСАЦИОННЫХ ПОШЛИН В РАМКАХ ВТО И УЗБЕКИСТАНА	255-262
<i>Anarbayev Eldor</i> KONSESSIYALARNI XORIJIY DAVLATLARDA HUQUQIY TARTIBGA SOLISH	263-269
<i>Ibrohimov Azimjon</i> KORPORATIV IMKONIYATLAR DOKTRINASI: XORIJIY TAJRIBA VA MILLIY QONUNCHILIK	270-278

13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI

<i>Qurbonov G'ulomjon G'afurovich</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA O'QITISHNING METODLARI, SHAKLLARI VA VOSITALARI	279-285
--	---------

<i>Safarova Nigora Nasilloevna</i> TRANSFORMATIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING NAZARIY ASOSLARI VA ULARNING KOMPETENTLIK YONDASHUVI BILAN BOG'LIQLIGI	286-293
<i>Muxammadjonov Muslimbek</i> OLIY TA'LIMDA TALABA MARKAZLI YONDASHUVNI JORIY ETISH MEXANIZMLARI ...	294-302
<i>Khabibullaeva Dilshoda</i> FUNCTIONS OF CODE-SWITCHING IN ENGLISH LANGUAGE TEACHING CLASSROOMS IN UZBEKISTAN	303-309
<i>Berdiyeva Nilufar Berdiyeva qizi</i> INNOVATION YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA IJODIY KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISH TEXNOLOGIYALARI	310-314
<i>Hamidov Sherhali Shirinovich</i> BO'LAJAK INFORMATIKA O'QITUVCHILARINI TAYYORLASHDA ZAMONAVIY TA'LIM TALABLARI VA YO'NALISHLARI	315-320
<i>Sattoriy Shohruh</i> RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA TA'LIM SIFATINI NAZORAT QILISH MEXANIZMLARINI BOSHQARISHNING NAZARIY ASOSLARI	321-325
<i>Tadjiyeva Nodira Yusupjanovna</i> TALABALARDA MUOMALA MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATSIYA JARAYONINING AHAMIYATI	326-331
<i>Sharofutdinova Ra'noxon Shavkatovna</i> "NURLI MASKAN" TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUVCHILARNI IJTIMOY HAYOTGA TAYYORLASH BO'YICHA KORREKSION-PEDAGOGIK ISHLARNING TASHKIL ETILISHINI O'RGANISH VA NATIJALAR TAHLILI	332-336
<i>Karimov Akramjon Zaynobidinovich</i> TO THE CONTENT OF PRACTICAL CLASSES ON THE MODULE "DECISION SUPPORT SYSTEMS" OF THE ACADEMIC DISCIPLINE "INFORMATION TECHNOLOGIES IN MANAGEMENT"	337-341

Received: 20 July 2025
Accepted: 5 August 2025
Published: 10 August 2025

Article / Original Paper

LEGAL AND ECONOMIC ANALYSIS OF THE CONCEPT OF "SERVICES": FROM THE POINT OF VIEW OF CIVIL DOCTRINE

Asadov Shahriddin Fakhriddin ugli

Lecturer of private law at TSUL

Email: shahriddinasadov@gmail.com

Abstract. This article analyzes the legal and economic aspects of the concept of service from the point of view of civil doctrine. The study examined the distinguishing features of services from work, their tangible and intangible results, as well as the specifics of service contracts. The author analyzed various scientific concepts and proposed a new approach to the concept of service. The article shows the relationship between the action related to the quality of service and the result it is aimed at.

Keywords: service, civil doctrine, contract, legal services, economic theory, material result, non-material result.

XIZMATLAR TUSHUNCHASINING HUQUQIY VA IQTISODIY TAHLILI: SIVILISTIK DOKTRINA NUQTAI NAZARIDAN

Asadov Shahriddin Faxriddinovich

Toshkent davlat yuridik universiteti

“Fuqarolik huquqi” kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada xizmat tushunchasining huquqiy va iqtisodiy jihatlari sivilistik doktrina nuqtai nazaridan tahlil qilingan. Tadqiqotda xizmatning ishlardan farqlovchi belgilari, uning moddiy va nomoddiy natijalari, shuningdek xizmat ko‘rsatish shartnomalarining o‘ziga xos xususiyatlari o‘rganilgan. Muallif tomonidan turli ilmiy konsepsiyalar tahlil qilingan va xizmat tushunchasiga yangicha yondashuv taklif etilgan. Maqolada xizmat sifatidagi harakat va undan ko‘zlangan natija o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqlik ko‘rsatilgan.

Kalit so‘zlar: xizmat, sivilistik doktrina, shartnoma, huquqiy xizmatlar, iqtisodiy nazariya, moddiy natija, nomoddiy natija.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V5I82025N38>

Kirish

Zamonaviy huquqshunoslikda xizmat tushunchasi muhim o‘rin egallab, fuqarolik huquqining markaziy kategoriyalaridan biri hisoblanadi. Biroq, xizmatning huquqiy tabiati va mazmuni bo‘yicha ilmiy adabiyotda turli xil yondashuvlar mavjud bo‘lib, bu masalaning yetarlicha o‘rganilmaganligidan dalolat beradi [1, 2].

Xizmat tushunchasining to‘g‘ri talqin etilishi amaliy huquqni qo‘llashda, xususan, xizmat ko‘rsatish shartnomalarini tuzish va ijro etishda muhim ahamiyat kasb etadi. Shu sababli, ushbu kategoriyaning nazariy asoslarini chuqurroq tadqiq etish dolzarb vazifa hisoblanadi [3].

Tadqiqotning maqsadi xizmat tushunchasini sivilistik doktrina nuqtai nazaridan kompleks tahlil qilish va uning huquqiy-iqtisodiy mohiyatini ochib berishdan iborat.

Xizmat tushunchasiga oid ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, bu borada ikkita asosiy yondashuv mavjud: iqtisodiy va huquqiy. Birinchi yondashuv xizmatning iqtisodiy mohiyatini, ikkinchisi esa uning huquqiy tabiatini o'rganishga qaratilgan [4, 5].

Adabiyotlar tahlili va metodologiya

Ushbu fenomen turli davrlarda turli sivilistlar tomonidan o'rganilgan, jumladan, T.P. Levshina, Yu.V. Romanes, L.I. va Ye.E. Shevchenkolar xizmat tushunchasining turli jihatlarini o'rgangan [6, 7, 8]. Ularning tadqiqotlari xizmatning faoliyat bilan uzviy bog'liqligi va nomoddiy xarakterga ega ekanligini ko'rsatadi.

V.A. Vaypan va D.I. Stepanovlarning ishlari huquqiy xizmatlar sohasiga bag'ishlangan bo'lib, ular xizmatning o'ziga xos xususiyatlarini ochib berishga hissa qo'shgan [9, 10].

Tadqiqotda qiyosiy-huquqiy, tahliliy va sintetik usullar qo'llanilgan. Nazariy materiallar tahlil qilingan va amaliy misollar bilan tasdiqlangan.

Muhokama

Xizmatning ishlardan farqlovchi belgilari

Sivilistik doktrinada xizmatni ta'riflashda mualliflar odatda uni ishlardan farqlovchi belgilarga tayanadilar. Eng asosiy belgi – xizmatning uni ko'rsatish bo'yicha faoliyatning o'zi bilan uzviy bog'liqligi hisoblanadi [13].

T.P. Levshinaning fikricha, xizmat deganda ijrochining muayyan harakatlari yoki faoliyati tushuniladi. Bu faoliyatlarning ayrimlari moddiy natija qoldirmasa, boshqalarida aniq moddiy natija yuzaga kelishi mumkin [6]. Muallif bunga misol tariqasida stomatologik yordam ko'rsatishni keltiradi – unda moddiy natija (qo'yilgan plomba) mavjud, terapevtik davolashda esa yo'q.

Levshinaning konsepsiyasiga ko'ra, barcha xizmatlarga xos umumiy jihat mavjud: natijadan avval moddiy ifodaga ega bo'lmagan, lekin u bilan yaxlit bir butunni tashkil etuvchi harakatlar sodir etiladi. Shundan kelib chiqib, u "xizmat ko'rsatishda natijaning o'zi emas, balki shu natijaga olib kelgan harakatning o'zi 'sotiladi'" degan xulosaga keladi [6].

Xizmat natijasining o'ziga xosligi

Yu.V. Romanesning fikri ham diqqatga sazovor. Uning ta'kidlashicha, "xizmat ko'rsatish umuman biror-bir natijaga olib kelmasligi ham mumkin... majburiyatning o'ziga xosligi sababli, bu natija ko'rsatilayotgan xizmat bilan to'liq kafolatlanmaydi; ijrochi shartnomaviy xizmatlarni lozim darajada bajargan taqdirda ham, kutilgan natija yuzaga kelmasligi mumkin" [7].

Ushbu mulohazasini shakllantirar ekan, muallif muayyan sharoitlarda ijobiy natijaning yuzaga kelishi mumkinligini ham istisno etmaydi, lekin bu faqatgina "xizmatlarning sifatli ekanligidan" dalolat berishi mumkin [7].

L.I. va Ye.E. Shevchenkolarning pozitsiyasi bo'yicha, huquqiy xizmatlar ko'rsatish shartnomasining predmeti ijrochining natijasini emas, balki uning buyurtmachi topshirig'iga ko'ra amalga oshiradigan jarayonini nazarda tutadi [8]. Garchi bu jarayonda biror-bir moddiy obyekt, masalan, shartnoma loyihasi yoki da'vo arizasi yaratilishi istisno etilmasa-da.

V.A. Vaypan bu nuqtai nazarni qo'llab-quvvatlab, advokatning haq evaziga huquqiy xizmatlar ko'rsatish shartnomasi bo'yicha majburiyatlari nafaqat muayyan harakatlarni sodir etishni (masalan, maslahat berish), balki ushbu harakatlar natijasini (huquqiy masala bo'yicha yozma xulosa, hujjat loyihasi va h.k.) buyurtmachiga taqdim etishni ham o'z ichiga olishi mumkinligini ta'kidlaydi [9].

D.I. Stepanov ta'kidlaganidek, bunday shartnomalarda xizmatning mohiyati buyurtmachiga maslahat berishdan iborat bo'lib, ma'lumot (maslahat) uzatilayotgan moddiy jism (qog'oz) esa faqatgina uning shakli sifatida namoyon bo'ladi [10].

Ko'p hollarda axborot xizmatlarining natijasi buyurtmachining axborot tashuvchi moddiy jismni olishi bo'lsa, auditorlik xizmatlarining natijasi – bu auditorning tekshirilayotgan firmaning moliyaviy-buxgalterlik faoliyatining ishonchliligi to'g'risidagi sifatli tuzilgan yozma xulosasidir [14].

M.N. Maleina ta'kidlaganidek, hatto tibbiy xizmat ko'rsatish shartnomasi shartlariga ijobiy natija (masalan, bemorning sog'ayishi) kiritilgan taqdirda ham, beriladigan hujjat erishilgan natijani faqat yozma ravishda mustahkamlaydi (tasdiqlaydi), lekin natijaning o'zi moddiy ifodaga ega bo'lmaydi, chunki u olingan bilimlar hajmidan iboratdir [11].

Ye.G. Shablovaning fikr bildirish usuli (og'zaki yoki yozma) xizmatlarning iqtisodiy mohiyatini o'zgartirmaydi, degan fikri ham o'rinlidir [12].

Taqdim etilgan ilmiy konsepsiyalar tahlili shuni ko'rsatadiki, xizmat sifatidagi harakat va bunday xizmatdan ko'zlangan maqsad – istalgan “natija” o'rtasida o'zaro bog'liqlik mavjud. Bu natija pudrat turidagi majburiyatlarga yaqinlashishi mumkin, lekin ularga aynan o'xshash emas [15].

Bunday o'xshashlikka qaramay, obyektida farqlar saqlanib qoladi va bu farqlar faoliyat natijasining o'ziga xos xususiyatlari bilan belgilanadi. Xizmat uchun umumiy tushuncha bu xizmat ko'rsatuvchining “harakati” (faoliyati) bo'lib, u xizmat oluvchi tomonidan his-tuyg'ular, idrok, kafolatlar darajasida olinishi mumkin bo'lgan va sifati haqida xulosa chiqarish uchun yozma ravishda ifodalanishi mumkin bo'lgan muayyan “natijaga” olib keladi [16].

Natijalar

1. Xizmat tushunchasining huquqiy va iqtisodiy jihatlari bir-birini inkor etmay, aksincha, bir-birini to'ldiradi va o'zaro bog'liqdir.

2. Xizmatning asosiy belgisi uning faoliyat bilan uzviy bog'liqligi va nomoddiy (moddiylashmagan) xarakterga ega ekanligidir.

3. Xizmat ko'rsatishda “natijaning o'zi emas, balki shu natijaga olib kelgan harakatning o'zi sotiladi”.

4. Xizmat sifatidagi harakat va undan ko'zlangan natija o'rtasida uzviy bog'liqlik mavjud.

5. Xizmat – bu xizmat ko'rsatuvchining faoliyati bo'lib, u xizmat oluvchi tomonidan his-tuyg'ular, idrok va kafolatlar darajasida qabul qilinadigan muayyan natijaga olib keladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга третья: Договоры о выполнении работ и оказании услуг. – М.: Статут, 2011. – 1055 с.
2. Гражданское право: Учебник. В 3 т. Т. 2 / Под ред. А.П. Сергеева. – М.: РГ-Пресс, 2010. – 880 с.
3. Комментарий к Гражданскому кодексу Российской Федерации / Под ред. О.Н. Садикова. – М.: КОНТРАКТ, 2006. – 1062 с.
4. Иоффе О.С. Обязательственное право. – М.: Юридическая литература, 1975. – 880 с.
5. Халфина Р.О. Договор в советском гражданском праве. – М.: Изд-во АН СССР, 1958. – 207 с.
6. Левшина Т.П. Договор возмездного оказания услуг в гражданском праве России: дис. ... канд. юрид. наук. – Томск, 2002. – 180 с.

7. Романец Ю.В. Система договоров в гражданском праве России. – М.: Норма, 2001. – 496 с.
8. Шевченко Л.И., Шевченко Е.Е. Договор оказания правовых услуг // Законодательство. – 2003. – № 11. – С. 15-22.
9. Вайпан В.А. Реализация принципа свободы договора в гражданском праве России. – М.: Юстицинформ, 2004. – 208 с.
10. Степанов Д.И. Услуги как объект гражданских прав. – М.: Статут, 2005. – 400 с.
11. Малеина М.Н. Договор об оказании медицинских услуг // Законодательство и экономика. – 2001. – № 8. – С. 23-29.
12. Шаблова Е.Г. Гражданско-правовое регулирование отношений на рынке информационных услуг: дис. ... канд. юрид. наук. – Екатеринбург, 2002. – 195 с.
13. Санникова Л.В. Услуги в гражданском праве России. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 176 с.
14. Аудиторская деятельность: правовые основы / Под ред. А.Ю. Викулина. – М.: Юристъ, 2005. – 382 с.
15. Богданов Е.В. Договор подряда. – Харьков: Консум, 1999. – 240 с.
16. Суханов Е.А. Гражданское право: В 4 т. Том 3: Обязательственное право. – М.: Волтерс Клувер, 2008. – 800 с.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOYIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 8 (5) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas’uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog‘och ko‘chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog‘lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).